

REPÜLŐTEREK

ÜRGEVÉDELMI SZEMPONTÚ TERMÉSZETVÉDELMI MEGŐRZÉSI TERVE

NATURA 2000

2017.

KÉSZÜLT AZ EURÓPAI
UNIÓ LIFE NATURE
PROGRAMJÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL

Támogatás azonosító:
LIFE13 NAT/HU/000183

Szerkesztő:
Dr. Váczai Olivér

Írták:
Dr. Nagy Lajos, Váczai Miklós, Dr. Váczai Olivér ©

Kiadványszerkesztő:
Kiss Maja

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

TARTALOMJEGYZÉK

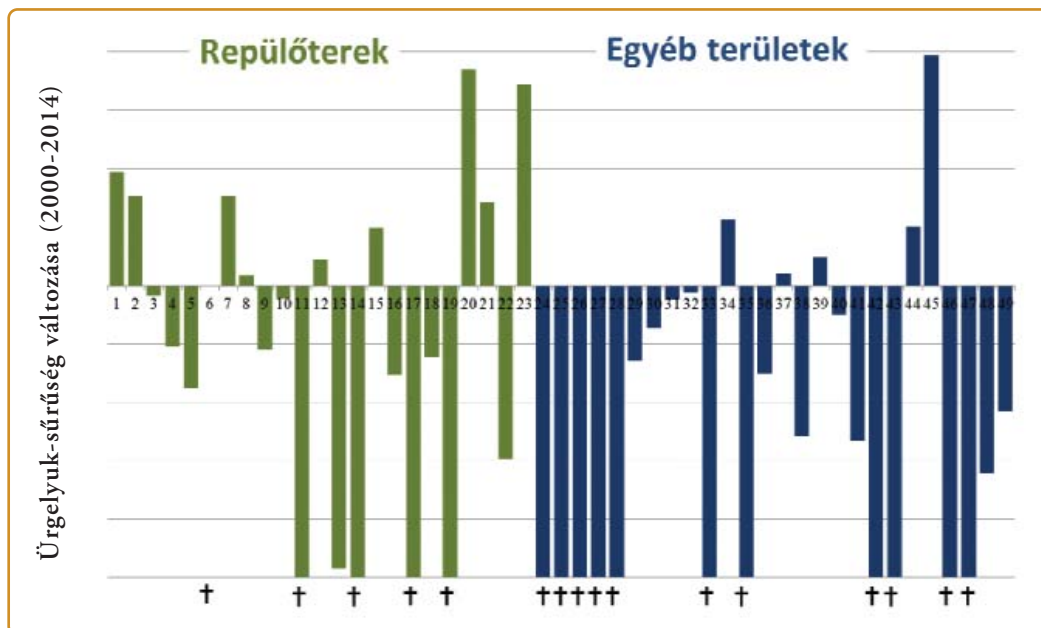
1.	A megőrzési terv célja	2
2.	Az ürge biológiája	3
3.	A hazai ürgeállomány helyzete és a repülőterek szerepe megőrzésükben	5
4.	Az ürge élőhely igénye	7
5.	A megőrzési terv területi vonatkozásai	8
6.	Veszélyeztető tényezők	9
7.	Kezelési feladatok meghatározása	12
	7.1. Természetvédelmi célkitűzés	12
	7.2. Kezelési javaslatok	13
	7.2.1. Területkezelés	13
	7.2.2. Ürgére vonatkozó fajvédelmi intézkedések	15
	7.2.3. Kutatás, monitorozás	16
	7.3. A területalapú támogatások feltételei	16
8.	Mellékletek	18
	1. A hivatkozott jogszabályok vonatkozó rendelkezései	18
	2. Megőrzési terv minta elkészítésének lépései	30
	3. Elfogadott, repülőterekre vonatkozó Natura 2000 fenntartási tervek	31
	4. Elfogadott, repülőterekre vonatkozó kezelési tervek	31
9.	Irodalomjegyzék	32

1. A MEGŐRZÉSI TERV CÉLJA

A Magyarországon egy 1999-es felmérés tanulsága szerint füves repülőtereink több, mint háromnegyedén élnek ürgék (Váczai & Altäcker, 1999), amit a repülőtér működtetésénél érdemes figyelembe venni, ugyanakkor mutatja a területtípus, mint élőhely általános alkalmasságát is, a faj számára. Mi sem bizonyítja jobban a repülőterek kiemelt jelentőségét a hazai ürgeállomány szempontjából, mint a 2000 óta működő Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer ürgeállományra vonatkozó eredményei (1. ábra). Ezen eredmények tanúsága szerint a repülőtéren élő ürgék várhatóan több, mint kétszer olyan biztonságban vannak a kihalástól, mint az egyéb területeken élők. Ráadásul a jelentős méretű, hazai ürgeállományok nagyobb része repülőtéren helyezkedik el, ürgevédelmi szempontból mindenképpen nagy jelentősége van e területtípuson a minden szempontból megfelelő kezelés kialakításának. Szerencsére, a területtípus funkciójából adódóan az emberi használat is megkövetel olyan rendszeres beavatkozásokat, melyek az ürgék számára is kedvezőek. A növényzet magasságának rendszeres kontrollja, a csapadékvíz gyors elvezetésének folyamatos biztosítása, védelem a terület felaprózódása és beépítése ellen, valamint a kéretlen látogatók távoltartása, általában megoldott a repülőterek legnagyobb részén (2. ábra).

A megőrzési terv célja egy olyan követhető, gyakorlati szempontból is teljes útmutató biztosítása, mely a repülőtér-üzemeltetők számára bemutatja a szükséges kezelési teendőket, a természetvédelmi hatóság számára a repülőterek területére vonatkozó engedélyek összeállításának, valamint a készítőik számára a területre vonatkozó természetvédelmi terveknek (Natura 2000 fenntartási terv, védett terület kezelési terve stb.) szakmai háttérrel biztosít.

1. ábra Ürgeállomány változása az egyes területeken (az egyes oszlopok egyes mintavételi területek felfelé növekvő, lefelé csökkenő ürgesűrűségét mutatják; az oszlopok magassága a változás nagyságával arányos)

2. ábra Természetes ürgeéllőhely

Ürge (*Spermophilus citellus*)

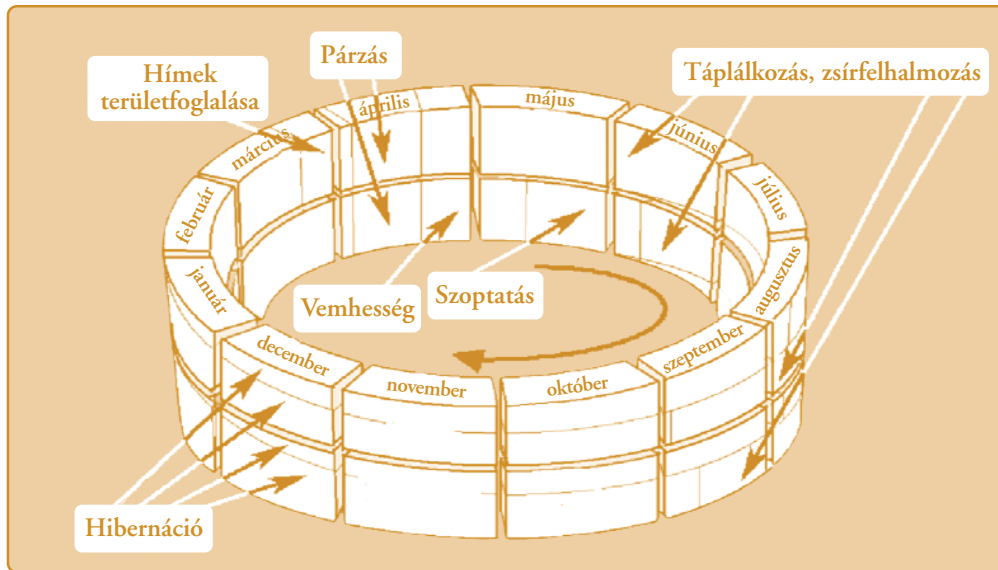
2. AZ ÜRGE BIOLÓGIÁJA

Az ürge (*Spermophilus citellus*) a rágcsálók (Rodentia) rendjébe tartozó 22-24 cm hosszú, karcsú testű, 7 cm farokhosszúságú állat. Fülei aprók, bundája hátán világos pontokkal tarkított sárgásszürke alapszínű, a hasoldalon rozsdasárga, míg a nyaknál fehér. Mellső végtagjai gyengébbek a hátsóknál.

Elterjedési területének északnyugati határán, Magyarországon elsősorban nyílt puszták laza szerkezetű talajába ássa több kijáratos, gyakran tíz méteresnél is hosszabb járatait. Minden egyed külön járatrendszert készít, ezért bár kolóniában élnek, mégsem tekinthetők igazán társas lényeknek.

2. Az ürge biológiája

3. ábra Az ürge éves ciklusa

Tavasszal, március közepe táján, hosszú téli álmukból a hímek ébrednek hamarabb, s egy-két hét elteltével, mire a nőstények is előkerülnek, már megvívta párviadaljaikat a legjobb területekért (3. ábra). A nemek kizárólag az egy-két hetes párzási időszakban vonzódnak egymáshoz. A nőstények üregük mélyén április-május folyamán hozzák világra 3-8 utódukat, melyek nyár végére elhagyva a fészket kisebb-nagyobb távolságokra elvándorolnak, külön járatot ásnak maguknak, és abban vészlik át a telet. Bizonyos testtömeg elérésével először a felnőtt, majd fokozatosan a fiatal (juvenilis) állatok térnek téli nyugovóra. A nyár folyamán elfogyasztott táplálék-mennyiség testükben barna zsírszövet formájában raktározva meghatározza az egyedek esélyét a következő tél átvészelésére. Augusztus-októbertől márciusig az ürgek hibernált állapotban alusszák téli álmukat betapasztott kijáratú üregeikben (Mrosovsky, 1968).

Nappali állatok lévén növényi magvakból (Győri-Koós et al., 2015), levelekből, virágokból, olykor rovarokból és madártojásból álló táplálékukat is napkelte és napnyugtáig keresik.

Az ürge veszély esetén két lábon felegyenesedve, jellegzetes füttyöt hallat, mely vészjelzés menekülésre készíteti a környező fajtársakat.

Az ürge az ember állandó jelenlétét képes teljesen megszokni egy-egy területen, így a nagy forgalmú repülőtereken, turisták által kedvelt látogatóhelyeken is zavartalanul élnek. Az emberi zavarás mértékének és jellegének hirtelen megváltozása okozhat zavart egy populáció szokásos élettevékenységében, mely akár fennmaradására is kedvezőtlenül hathat.

3. A HAZAI ÜRGEÁLLOMÁNY HELYZETE ÉS A REPÜLŐTEREK SZEREPE MEGŐRZÉSÜKBEN

Az ürget (*Spermophilus citellus*) néhány évtizede még mezőgazdasági kártevőként tartották számon, minden leadott ürgefarkok után fizettek a vadásznak. A magyarországi állomány az élőhelyek számának drasztikus csökkenésével erősen megritkult, ezért a fajt 1982-ben védetté, majd a további aggasztó változások miatt 2012-ben fokozottan védetté nyilvánították. Már a Magyar Természettudományi Múzeum által 1995-ben kiadott “Magyarország szárazföldi gerinceseinek természetvédelmi szempontú értékelési rendszere” szerint az ürge a legveszélyeztetettebb szárazföldi gerinces fajok közé tartozik (Báldi et al., 1995). Az ürget is tartalmazza az “Európatanács Berni Egyezményének II. Függeléke a szigorúan védett fajokról” listája is, valamint szerepel az élőhelyvédelmi irányelv II. és IV. mellékletein is.

Magyarország a faj elterjedésének észak-nyugati határán fekszik (Mitchell-Jones et al., 1999). Nyugat-Európában nincs jelentős állomány. Ausztriában (Hoffmann et al., 2003) és Macedóniában (Krystufek, 1993) találunk több, kisebb elszigetelt maradvány populációt. Németországból az elmúlt 110 évben (Stubbe & Stubbe, 1994), Lengyelországból 1983 előtt (Glowacinski, 1992, Meczynski, 1985) a faj teljes egészében eltűnt, a 2000-es évek elején, főként magyarországi forrásokból, ez utóbbi országba sikeresen visszatelepítettek. A volt Jugoszlávia nagy részén (Ruzic, 1979), Csehországban (Cepáková & Hulová, 2002) és Szlovákiában (Ambros, 1998) az állomány jelentősen megfogyatkozott. Romániában (Murariu, 1995) még viszonylag erősnek mondható állományt találunk. Bulgáriában (Stefanov, 2002 szóbeli közlés), Görögországban (Boutsis et al., 2002 szóbeli közlés), Törökország európai részén, Trákiában (Gür & Gür, 2002 szóbeli közlés) és a volt Szovjetunió területén (Pantelejev, 1998) előfordul a faj, azonban jelenlegi helyzetéről nincs részletes információnk. Mivel a még jelentősebb állományokkal bíró keleti régiók természetvédelmi törvényei, illetve azok érvényesítése gyengébb a hazaiaknál, jelentős részben ránk hárul a feladat, hogy az ürge faj fennmaradását hosszú távon biztosítsuk!

Több különösen értékes, ritka ragadozómadarunk, így elsősorban a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) és a parlagi sas (*Aquila heliaca*) egyik legjelentősebb táplálékállata volt az ürge, amíg elegendő mennyiségben elérhető volt a madarak számára. Azóta a legtöbb ismert párnál táplálékváltás történt és más emlős, illetve madár prédára tértek át a madarak (Bagyura et al., 1994, Bagyura et al., 2004, Marin et al., 2004). A madarak stabil populációinak megteremtéséhez, a fiókaneveléshez fontos a megfelelő minőségű táplálék biztosítása, tehát a kerecsensólyom és a parlagi sas védelméhez többek között az ürgeélőhelyek visszaállításán keresztül vezethet az út.

Az ürgelyukakba a nappali hőség elől behúzódnak a puszta kétéltűi, hüllői. A bugaci pusztán például az ürgelyukak nagy százalékában zöld varangyok (*Bufo viridis*) figyelhetők meg, míg kint a felszínen az esősen párás napok és az éjszakák kivételével szinte sohasem találkozhatunk velük (saját megfigyelés, Katona Krisztián szóbeli közlés, 1998). Hasonlóan fontos lehet a lyukak jelenléte gyíkok, poszméhek és bogárfajok, sőt a ritka és fokozottan védett rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*) számára is. Valószínűnek tűnik, hogy az állatok fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú a menedékhelyek megléte.

Az országos ürgeállomány nagyságáról, térbeli megoszlásáról az ezredfordulón semmiféle információ nem állt rendelkezésre, így 2001-ben a Környezetvédelmi Minisztérium támogatásával az ELTE Etológia Tanszékén felmérték az országos ürgeállományt (Vácz, 2005). Az Országos Űrgetérképezési Program alapállapot-felmérésnek tekinthető, mely megalapozza azt a monitorozó programot, mely az állomány egyedszám-változás irányának és sebességének nyomon-követésére 2000 tavaszán beindult. A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) Űrgeprogramja, mely a próbaévben szerzett kedvező tapasztalatok alapján ettől kezdve évente egyszer, 63 azonos helyszínen, mindig azonos ürgelyuk-számolós módszerrel, relatív egyedsűrűség adatokat szolgáltat. Bár a módszer abszolút egyedszám-becslésre nem alkalmas, a változások irányát, mértékét, illetve azok területi megoszlását jól mutatja. A programban a repülőtéri állományok különösen hangsúlyosan jelennek meg, a mintavételi helyek elkülönülő csoportját alkotva.

A felmérések elemzése és a terepi tapasztalatok nagyon erős térbeli izolációt mutatnak az egyes ürgepopulációk között, ami azt jelenti, hogy a legtöbb állomány mára teljesen elszigetelt lett, (lakott területek, utak, csatornák stb. által) köztük a természetes átjárás megszűnt. Ez a jelenség nagyon kedvezőtlenül hat a hazai ürgeállomány fennmaradásának esélyeire, illetve genetikai egészségi állapotára egyaránt.

Mind egy 1999-es kérdőíves felmérés (Vácz & Altbäcker, 1999), mind az NBmR Űrgeprogramjának hosszútávú tapasztalatai azt igazolják, hogy a hazai repülőterek rendkívül nagy jelentőséggel bírnak az ürgeállomány fennmaradása szempontjából Magyarországon is. Míg az ürge szempontjából leggyakrabban kedvező, az emberi oldalról nem mindig teljesen konfliktusmentes a két faj kapcsolata a repülőtereken. A felmérés szerint az üzemeltetők abban az esetben látják problémásnak az állatok jelenlétét a repülőtér területén, amennyiben azok sűrűsége magas. Ez az állapot, időről időre, akár az ürge belső, hosszabb távú szaporodási ciklusának eredményeként (bár ez utóbbi még tudományosan nem igazolt) előáll, azonban megfelelő felkészültséggel kezelhető. A repülőterek egyébként gyakran forráspopulációt jelentenek a természetvédelmi érdekből szervezett áttelepítési programoknak is, evvel is hozzájárulva az állomány szabályozáshoz.

Gyakori konfliktus a kóbor- esetenként sétáltatott kutyák által a fel és leszállására használt gyepterületeken kiszélesített ürgelyukak kedvezőtlen hatása is, a guruló repülőgépekre. Az ürgelyukak önmagukban általában nem olyan méretűek, nem a felszín közelében futnak (ellentétben a mezei pocok (*Microtus arvalis*) járataival) illetve a kihordott föld sem alakít ki olyan méretű egyenetlenséget, mely a repülőgép kerekeknek komolyabb akadályt jelentene. A terület körülkerítése, a kutyasétáltatók tájékoztatása jelentős mértékben csökkenti ezt a konfliktushelyzetet.

Egy népes ürgepopuláció óhatatlanul a helyszínre vonzza a velük táplálkozó légi ragadozókat. A madár-repülőgép ütközések miatt szintén sokszor az ürgéket okolják. Bár ennek a hatásnak a megjelenése teljesen nem elhanyagolható, a nagyságát gyakran túlbecslik. Az ürgét fogyasztó ragadozómadarak (egerészölyv, vagy nagyobb méretű ragadozómadarak) repülési sebessége és navigációs képessége alkalmassá teszi őket a legtöbb légcsavaros repülőgép elkerülésére, így ezek csak a sugárhajtóművel hajtott, nagy repülőgépek esetén okozhatnak problémát. Az ürge jelenléte mellett a sokkal nagyobb számú mezei pocok ennél kisebb és létszámát tekintve is jelentősebb mennyiségű ragadozómadarat vonzhat a repülőterek környékére, mely sokszor a konfliktusok igazi forrása. A nem védett, mezőgazdasági kártevőnek számító mezei pocokkal szemben létezik ürgeire veszélytelen ritkítási módszer, mely megoldást jelenthet ilyen esetekben.

Nemzetközi tapasztalatok alapján a sport- és sétarepülés célú repülőtér funkció hosszútávú fenntartásában a természetvédelmi értékek (kiemelten az ürge) jelenléte megerősítő, megtartó hatású lehet. A nagyméretű, települések közelében elterülő gyepterületek gyakran kiszemelt helyszínei a lakott terület terjeszkedésének és beépítéssel fenyegetnek. Minél több olyan indokot lehet felsorolni, mely az eredeti funkció megtartása mellett és a feldarabolás és beépítés ellen hat, annál nagyobb eséllyel hiúsulnak meg a felszámolási tervek. Konkrét példákat tudunk, amikor a repülőteret üzemeltetők azért tartják fent és gondozzák a repülőtér ürgeállományát, mert a nemzetközi, uniós és nemzeti természetvédelmi védettség óvja meg a repülőteret a felszámolástól.

4. AZ ÜRGE ÉLŐHELY IGÉNYE

Több vizsgálat is folyt a faj élőhely igényének felderítésére és vannak olyan sarkalatos pontok, melyeket sikerült is igazolni. Az áttelepítési programok célterületeinek kiválasztásakor azonban időről időre rá kell döbbernünk arra, hogy minden kétséget kizáróan vannak olyan tényezők, melyek hatását még ma sem ismerjük.

A fizikai talajtípus fontos tényező az ürge élőhely választásában. A kötött, agyagos talajokat lehetőség szerint elkerülik. Nem meglepő módon a talajvíz szintje szintén befolyásoló tényező. Amennyiben a felszín közelében, 1,5-2 m-nél kisebb a talajvízszint az év egyes szakaszaiban, illetve a csapadékvíz heves esőzéseket, vagy hóolvadást követően hosszabb ideig meg tud állni egy területen, akkor arról méltán feltételezhetjük, hogy ürgék számára nem ideális. Ez a kedvezőtlen hatás csökkent mértékben jelentkezhet, ha egy területen a felszín jelentősen változatos képet mutat és a dombtetők menedéket jelenthetnek a víz ellen. Az alkalmas, összefüggő terület méretének egy határon túli csökkenése annak alkalmasságát is erősen megkérdőjelezi. A növényzet jellege és összetétele szintén befolyásolhatja, esetenként pedig jelezheti egy terület alkalmasságát. A beerdősült, vagy erősen cserjésedett területek szintén nem ideálisak az ürgék számára. A nyílt gyepek összetételében a megfigyelések szerint az egyes csenkesz (*Festuca sp.*) fajok jelenlétének lehet meghatározó, vagy jelző szerepe. A táplálékvizsgálatok tanulsága szerint a pillangósok kedvelt táplálékai az ürgének, ezért jelenlétük fontos lehet a területválasztásban.

4. ábra

"Ürgés" repülőtér telepítés közben

Nagyon fontos szempont a terület-kezelés módja és intenzitása. Megfigyelések és tudományos kísérletek (pl. Kis et al, 1998) támasztják alá azt a megállapítást, hogy az ürge jelenlétének és hosszútávú fennmaradásának egyik legfontosabb ismert feltétele a terület megfelelő kezelése. Kezelés hiányában az adott populáció sorvadni kezd, szélsőséges esetben akár teljesen el is tűnik. A kezelés legfontosabb feladata a növényzet magasságának kontrollja, melynek eredményeként – ideális esetben – az átlagos növényzetmagasság egész év során 10 cm körül mozog. Ez szerencsésebb esetben legeltetéssel (szarvasmarhával, birkával, esetenként lóval is végezhető a terület sajátosságaitól függően), de megfelelő időközönként végzett kaszálással is elérhető. Feltehetően a XX. század közepe tájától tapasztalható jelentős országos ürgeállomány-csökkenés a fent említett kezelés drasztikus visszaesésére vezethető vissza Magyarországon.

5. A MEGŐRZÉSI TERV TERÜLETI VONATKOZÁSAI

Jelen megőrzési terv általánosságban az összes olyan hazai repülőtérre vonatkozóan fogalmaz meg fontos ajánlásokat, melyeken ürgék élnek, éltek, vagy ürge betelepítés szempontjából szóba jöhetnek (5. ábra). Ebbe beletartozhatnak a szilárd burkolatú kifutópályával rendelkező, nemzetközi repülőterektől, a katonai és polgári repülést lebonyolító repülőtereken át a sport és sétarepülést kiszolgáló, vitorlázó és sárkányrepülést biztosító repülőterek és egyes helikopter leszállók is. Amennyiben valamely repülőtérre olyan mennyiségű és/vagy jelentőségű megállapítás, javaslat válik szükségessé, mely indokolja a külön tárgyalást, jelen terv mellékletében kap helyet.

Természetvédelmi szempontból egy-egy repülőtér az alábbi területi védettségi besorolású lehet (egyszerre akár több is vonatkozhat rá):

1. típus Természetvédelmi oltalom alatt nem álló területen fekszik
2. típus Részben, vagy egészben, országos védett területen fekszik
3. típus Részben, vagy egészben, országos, fokozottan védett területen fekszik
4. típus Részben, vagy egészben, helyi védett területen fekszik
5. típus Részben, vagy egészben, az EU élőhelyvédelmi irányelve szerinti különleges természetmegőrzési területen fekszik
6. típus Részben, vagy egészben, az EU madárvédelmi irányelve szerinti különleges madárvédelmi területen fekszik
7. típus Részben, vagy egészben, Országos Ökológiai Hálózat része.

A fenti kategóriákba sorolható repülőterekre más-más szintű és típusú természetvédelmi előírások vonatkoznak, melyet az alábbiakban foglalunk össze:

Az 1. típusba tartozó repülőtereken terület alapú természetvédelmi korlátozás nincs, azonban a védett és fokozottan védett fajok védelmére érdemes odafigyelni. (Ebből a szempontból az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, 27. § (3), 43. §, 44. § (5) rendelkezései az irányadóak.)

Az országos védettséget élvező (2. és 3. típus) területeken gyakorlatilag minden olyan, a korábbiaktól eltérő tevékenység természetvédelmi engedélyhez kötött, mely hatással van az élő környezetre. Itt elsőbbséget élveznek a természetvédelmi célok és érdekek (1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, 21§).

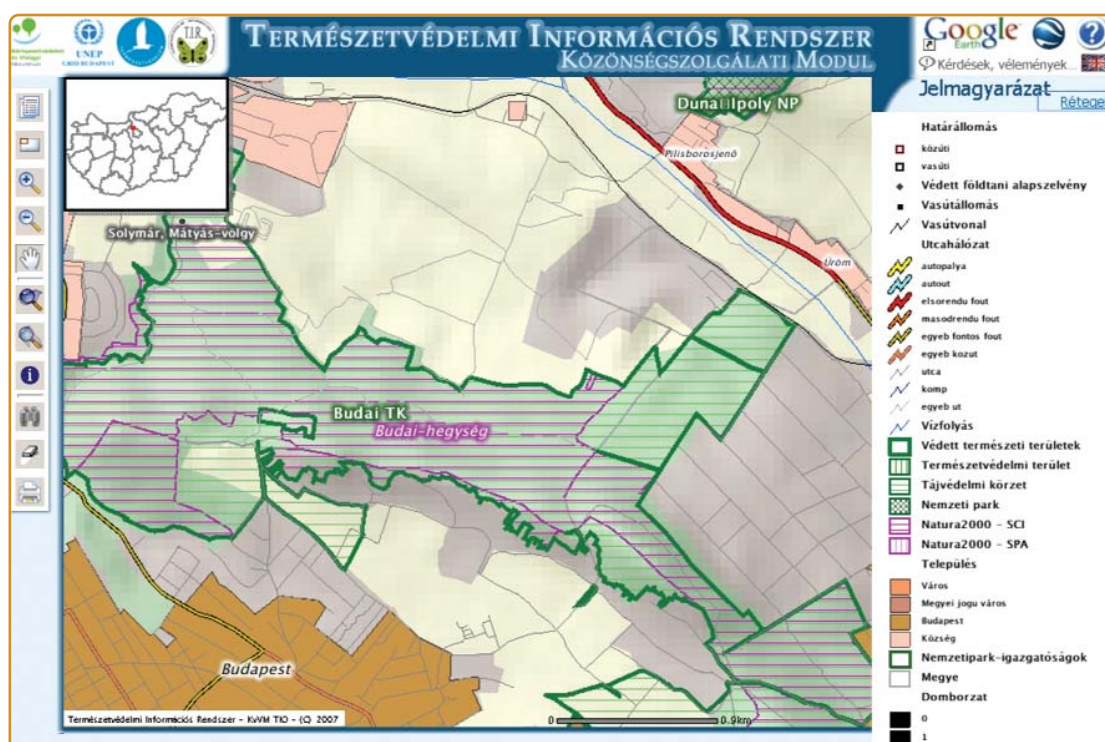
A 4. típusba tartozó területekre nagyon hasonló szabályok érvényesek, mint azt az előző pontban leírtuk.

5. A megőrzési terv területi vonatkozásai

Az 5. és 6. típusba tartozó területeken a korábbi gazdálkodás, mely a jelenlegi állapotokat létrehozta és fenntartotta, korlátozás nélkül folytatható, illetve folytatása kívánatos. Minden változtatás azonban, mely hatással van a területen élő ún. jelölő fajok és élőhelyek életkörülményeire, engedélyköteles. Az engedély kiadásánál gazdasági érdekek is megjelenhetnek, lényeges azonban, hogy a jelölő fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzete nem romolhat.

A 7. típusba tartozó területekre a beépítések természetvédelmi célú korlátozása vonatkozhat (2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről, 13§, 17-19§).

5. ábra Egybeeső országosan védett és a Natura 2000 hálózat területei

6. VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK

Jelen esetben, általánosságban a repülőterek ürgeállományára vonatkozó veszélyeztető tényezőket tudjuk felsorolni, emiatt nem feltétlenül minden tényező vonatkozik minden egyes repülőtérrre. Bár igyekeztünk minden szóba jöhető veszélyeztető tényezőt feltüntetni, nem zárható ki olyan speciális eset egy-egy különleges helyzetben lévő repülőtér esetében, ahol valamely fontos tényező nem szerepel a felsorolásban. (A veszélyeztető tényezők összeállításakor az Európai Unió élőhelyvédelmi irányelve szerinti jelentésekhez használt standard listát használtuk.)

6. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	Az ürge állománya számára a rövid fűvű gyepek az alkalmas élőhely, ennek hiányában az egyedszám csökken, majd az állomány eltűnik a területről.
A02	művelési mód változása	Az intenzifikáció az A07, A08 tényezők erősödésével járhat.
M01.03	árvíz és csapadékmennyiség növekedés	A szélsőséges csapadéktöbblet (pl. 2010, 2012. évek) feltételezhetően negatív hatással van az ürgeállományra.
M02.03	fajok állománycsökkenése, kihalása	Az ürge országos állománya az utóbbi években kimutatható csökkenést mutat. Félő, hogy a korábban erős populációk is a kipusztulás szélére sodródhatnak.
A04.02	alullegeltetés	Az ürge állománya számára a rövid fűvű gyepek az alkalmas élőhely, ennek hiányában az egyedszám csökken, majd az állomány eltűnik a területről.
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	Az ürgeállomány élőhelyéül szolgáló gyepek degradálódását, területcsökkenését okozzák az inváziós természetű növényfajok
J03.02	élőhelyi-összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra	A legtöbb ürgeállomány elszigetelt, az élőhelyeket általában körben nagy terhelésű területek, nagy forgalmú utak vagy telephelyek veszik körül. Az összeköttetések hiánya más állományokkal csökkenti az állományok hosszú távú fennmaradásának esélyeit.
K03.06	háziállatok miatt kialakult antagonizmus	Az ürge állományát veszélyezteti a területeken mozgó nagyszámú kutya és házimacska, létszámát csökkenti.
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	Közvetlen veszélyt jelent az ürge egyedekre, valamint kedvezőtlenül változtathatja az élőhelyet. Ez az állományok további csökkenéséhez, kipusztulásához vezethet.
A08	trágyázás	A tápanyag-utánpótlás a gyepek regenerációját lassíthatja.
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	Időjárási szélsőségek fokozódása: ismétlődő aszályok és hirtelen csapadéktöbbletek. Az erős vízhatás az ürgeket veszélybe sodorja. A terület szárazodása az ürge szempontjából kevésbé hangsúlyos, ugyanakkor a gyepek élőhelyre negatív hatással van.

6. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	A beszántás az ürge életterét szűkíti be.
F03.02.03	csapdázás, mérgezés, orvvadászat	Az ürgeöntés hagyománya még mindig nem teljesen halt ki, melynek rendszeres végzése egy legyengült állományt komolyan veszélyeztethet.
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	Az ürge állománya számára a rövid fűvű gyepek az alkalmas élőhely, ennek hiányában az egyedszám csökken, majd az állomány eltűnik a területről.
G01.03.02	terepjáróval végzett tevékenység	Az ürgeállomány élőhelyét zavarja, ott a gyepek degradációját idézi elő, vagy közvetlenül az állatok pusztulását okozhatja (elgázolás).
G01.08	egyéb szabadterei sport vagy szabadidős tevékenység	Helyenként a rekreációs tevékenység, kutyasétáltatás, kocogás olyan méreteket ölthet, ami már jelentősen zavarhatja a az állatokat napi tevékenységükben.
J03.02.03	genetikai keveredés akadályozása	Az ürgeállomány elszigetelt, az élőhelyet körben nagy terhelésű területek, nagy forgalmú utak vagy települések veszik körül. Az összeköttetések hiánya más állományokkal csökkenti az itteni állomány hosszú távú fennmaradásának esélyeit.
K03.04	ragadozás (predáció)	Az ürge állományát veszélyezteti, létszámát csökkenti.

7. KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA

7.1. Természetvédelmi célkitűzés

Fő célkitűzések:

- Az ürge (*Spermophilus citellus*) állomány nagysága és állományának területi kiterjedése ne csökkenjen. Ennek érdekében előhelyén a legeltetéses, vagy rendszeres kaszálásos gyepterület biztosítása. A rendeltetészerű és szükségszerű repülőtéri tevékenység körébe nem tartozó, az ürgeállományt megzavaró, illetve károsító tevékenységek visszaszorítása a területen. Kivételt képeznek a természetvédelmi céllal és engedéllyel végzett tevékenységek (befogások, áttelepítések, tudományos céllal végzett kutatások)
- A repülőtéri infrastruktúra fejlesztése ne járjon együtt az ürge állomány élőhelyének feldarabolódásával, az ürgepopuláció szétaprózódásával, elszigetelődésével, csökkenésével.
- A repülőtér területe – lehetőség szerint – ne csökkenjen.

További célok:

- A területen található felnőtt, cserjésedett gyepek legelőterületté alakítása.

A terület rendeltetése:

Repülőtér. Az országos szinten kiemelkedő ürge-állomány fennmaradásának biztosítása, állapotának, illetve a fenntartható gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

6. ábra Természetvédelmi célú ürgebefogás, áttelepítéshez a Liszt Ferenc Repülőtéren

7.2. Kezelési javaslatok

Kötelezően betartandó előírások

1-7. típus (mindenhol): a fokozottan védett fajokra vonatkozó rendelkezések (1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, ld. 1.a) melléklet).

2-4. típus (nemzeti védettséget élvező területek): a védett természeti területekre vonatkozó rendelkezések is (1996. évi VIII. törvény a természet védelméről, ld. 1.b) melléklet).

5-6. típus (Natura 2000 területek): az EU élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelve a Natura 2000 területekre vonatkozó rendelkezései is (275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet, ld. 1.c) melléklet és 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet, mely a területek felsorolását tartalmazza).

7. típus (Országos Ökológiai Hálózat területén): az Országos Ökológiai Hálózat részét képező területekre vonatkozó rendelkezések (1996. évi VIII. törvény a természet védelméről, ld. 1.d) melléklet és a 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről, ld. 1.e) melléklet).

7.2.1. Területkezelés

7.2.1.1. Általános intézkedések

- A reptér burkolt területeinek növelése kerülendő, szükség szerint azonban az ürge-populáció aktuális területi elhelyezkedésének ismeretében és annak figyelembevételével történjen, lehetőség szerint az érintett résszel azonos méretű, érintkező kompenzációs terület biztosításával, folyamatos, hosszútávú kezelésével.
- A reptér területének egyéb hasznosításából adódó károkat (autóversenyek, más tömegrendezvények) mérsékelni kell, az igénybe vett terület kijelölésénél, a rendezvény tervezésénél az ürge állományának aktuális elhelyezkedését figyelembe kell venni, annak védelmére törekedni kell.

7.2.1.2. Részletes kezelési előírások és javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások:

Az 5-6. típusú (Natura 2000) területekre vonatkozó kötelezően betartandó előírásokat a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormány rendelet (ld. 1.f) melléklet) tartalmazza.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok, melyek az „ürgebarát repülőtéren” kötelezően betartandóak:

- Tárcsázás nem megengedett (GY10).
- Gyepszellőztetés nem megengedett (GY12).
- Kiszántás nem megengedett (GY13).
- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás (GY22).
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fászfűvek vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges (GY27).
- A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell (GY28).

- Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges (GY29).
- A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell. (GY31)
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni. (GY34)
- A növényzet magasságának 5-10 cm között tartása április 1. és szeptember 30. között. (GY121)

(A választható kezelési javaslatok felsorolását a Földművelési Minisztérium által jóváhagyott „Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez” 2014 júniusában javított változatának 2. melléklete tartalmazza.)

7.2.1.3. Kezelési alternatívák gyakorlati megvalósítása

a) Ürge szempontból kívánatos kaszálás

Mint azt korábban már tárgyaltuk, az ürge számára ideális növényzet-magasság rendkívül fontos a populáció fennmaradása szempontjából. Ideálisnak tekinthető a teljes terület egyenletes 5-10 cm közötti magasságú növényzet az év teljes (márciustól októberig terjedő) időtartama alatt. Sem a kaszálási gyakoriságot, sem a kaszálás tavaszi kezdetét nem érdemes még csak területenként sem meghatározni, mert az nagyon erősen ingadozik az időjárás, kiemelten a csapadék mennyiség éves alakulásától. Ez azt jelenti, hogy csapadékosabb években sűrűbben, szárazabb időszakokban ritkábban kell kaszálni. Szerencsére ez nem idegen a repülőtér karbantartása során elvárt kezelési módtól, hiszen a repülés szempontjából is hasonló célt kell elérni, még ha ebből a szempontból az alkalmas növényzetmagasság nincs is ilyen szigorú korlátok közé szorítva.

b) Legeltetés

Az ürgék szempontjából a legelő állatok fájának és fajtájának viszonylag kis jelentősége van, így akár birka nyáj, szarvasmarha csorda, vagy ménes legelhet a területen, amennyiben tudja biztosítani az állandó 5-10 cm közötti növényzet magasságot. Mindamelllett, a legelő állatok összetételét érdemes a terület jellegéhez és a hagyományos kezelési módjához igazítani. A kaszálás intenzitásához hasonlóan, itt sem tudjuk a legelő állat/ha kívánatos sűrűségét, vagy a területen tartózkodás minimális idejét megadni, még egy-egy területre sem, mivel az időjárás itt is nagyon eltérő viszonyokat tud teremteni az évek között, illetve az éven belüli rövidebb időszakokban is.

A repülőtér legeltetése során nyilván a terület használatot is figyelembe kell venni (mikor, mennyi ideig tartózkodhatnak a legelő állatok biztonságosan egy adott területrészen) és azon időszakok számának és hosszának függvényében kell a legelő állatok számát meghatározni, mely képes a növényzet hosszát ürge számára is megfelelő módon szabályozni.

Bár belátható, hogy a repülésbiztonsági szempontok, illetve a területi sajátosságok gyakran nem teszik lehetővé, vagy egyszerűen kivitelezhetővé a legeltetést, azt érdemes leszögeznünk, hogy az ürge számára a megfelelő legeltetés kedvezőbb viszonyokat teremt, mint bármilyen körültekintően összehangolt kaszálás.

c) Vegyes területkezelés

A két előző módszer kombinált alkalmazása is célravezető lehet, hiszen a legelő állatok számának rugalmas és időjáráshoz alkalmazkodó beállítása nem egyszerű feladat, emiatt szükség lehet a kiegészítő kaszálásra is. A lekaszált széna (melyet kiszáradás után el kell távolítani a területről) pedig alkalmas lehet az állatok téli takarmányozásának kiegészítésére is.

Sőt, a legeltetett területeken általában szükséges lehet a területre jellemző, a legelő állatok által meghagyott legelőgyomok, kis méretű cserjék eltávolítására, a tisztító kaszálásra.

7.2.1.4. Egyéb rágcsálófajok állományszabályozása

A repülőtereken gyakran merül fel igényként a területen időszakosan elszaporodó (gradáció) rágcsálók (elsősorban a mezei pocok) állományának szabályozása. Ennek egyrészt humán egészségügyi (fertőzésveszély csökkentő), másrészt a ragadozók területre vonzásának csökkentése, illetve a talajfelszín fellazításának megakadályozása a célja. Az általános rágcsálóirtást mindenképpen az ürgeállomány sérülése nélkül kell elvégezni. Mivel szelektív mérgeket nem ismerünk és az ürge számára elérhetetlen kihelyezési módszer sem áll rendelkezésre az egyetlen lehetőség a kezelés idejének megfelelő kiválasztása. Mivel a mezei pocok az ürgevel szemben nem alszik téli álmat, ez az időszak alkalmas a szelektív méregkihelyezésre. November végétől áttelelő, egészséges az ürgék már biztosan nem aktívak egészen február elejéig, ebben az időszakban lehet a kezelést elvégezni úgy, hogy a kihelyezett anyagok maradványai februárban már ne legyenek felvehető állapotban az ürgék számára. Ezt a használt mérge-anyag lebomlási ideje és a kihelyezés idejének helyes megválasztása biztosítja. A beavatkozás a 2-6. típusú területeken természetvédelmi engedélyhez kötött.

7.2.1.5. Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A működő repülőterek karbantartása általában biztosítja azt, hogy rekonstrukciós igény a terület jelentős részénél ne merüljön fel. A használaton kívüli repülőterek, illetve repülőter területrészek egy részén hamar megnő a növényzet és elkezdődik a cserjésedés, amikor javasolt a szárzúzás, vagy kaszálás, illetve a cserjék más módon történő visszaszorítása. Ezáltal akár további, az ürge számára is alkalmas területrészek nyerhetőek.

Az idegenhonos és inváziós természetű lágyszárú- és fajok eltávolítása a repülőter területéről mindenképpen javasolható.

7.2.2. Ürgére vonatkozó fajvédelmi intézkedések

- A szőrmés kisragadozók, elsősorban a rókák, a házimacskák és a kóbor kutyák állomány nagyságainak csökkentése indokolt lehet.
- Az állomány folyamatos monitorozásának eredményei alapján szükség szerint visszatelepítés, vagy alkalmas esetben befogás más populációk kialakítása vagy megerősítése céljából.
- A cserjésedett területfoltok visszaalakításával további területeken az ürge számára alkalmas élőhely kialakítása.

7.2.3. Kutatás, monitorozás

Minden repülőtéren, ahol élnek ürgék, indokolt a faj állományméretének nyomonkövetése a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) mintavételi módszertana szerint (elérhető a www.nbmr.hu oldalon, a mintavételi módszerek között). Ez évi egyszeri, 25-30 percet igénybe vevő, komoly szakértelmet nem igénylő ürgelyuk-számolós módszerrel történik (7. ábra). Az állományfelmérések természetesen ennél részletesebb vizsgálatok is lehetnek, azonban ezek módszertanát úgy kell megválasztani, hogy az NBmR felméréssel is összehasonlítható eredményeket kapjunk.

7. ábra

Ürgemonitorozás
lyukszámolással

7.3. A területalapú támogatások feltételei

Az Útmutatóban nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy részletesen ismertessük az ürge környezeti igényeit és ezek eléréséhez szükséges élőhely kezelési módozatokat. Az ürgés repülőterek mindegyike nagy kiterjedésű gyepterületeket ölel fel, melyek kiváló ürgés élőhelyek is lehetnek egyben. Ezeket a biztonsági sávot többnyire kaszálással, szárzúzással tartják fenn, a többi gyeprészletet vagy kaszálnak vagy legelő állatokkal tartják fenn a szükséges gyeppminőséget.

A gyepp típusú élőhelyeken, melyeken a mezőgazdasági művelés fogalmkörébe tartozó gazdálkodást folytatnak fontos elem a terület alapú támogatások igénybe vételének lehetősége. Ez a támogatási típus egyben komoly lehetőséget biztosít a területkezeléshez szükséges beruházások és költségek fedezésére, ezért szükségesnek tartjuk ezek rövid, vázlatos áttekintését.

Mivel a területek tulajdonviszonyai, a területhasználat (földhasználat) és üzemeltetés jogviszonyai, az ezeket rögzítő szerződések szerinti jogok és kötelezettségek repülőterenként eltérőek lehetnek, az alábbiakban felvázoltak csupán tájékoztató jellegűek. A célunk elsősorban az, hogy felhívjuk a figyelmet a terület alapú támogatások kiemelkedő gazdálkodási szerepére a repülőterek fenntartása szempontjából. A támogatási szabályok évről évre változhatnak, így jelen keretek között az útmutató összeállításakor aktuális 2017. évi állapotokat tudjuk bemutatni. Ezek igénybe vétele nagyon fontos gazdálkodási szempontot jelenthet a repülőterek ürgebarát üzemeltetése szempontjából.

A terület alapú támogatások szempontjából az igényelhetőség meghatározásának alapja a területre vonatkozóan:

- Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR) blokk aktuális támogatható kategóriába tartozó részleteinek lehatárolása, valamint (ezt a www.mepar.hu/mepar oldalon lehet ellenőrizni)
- a természetvédelmi szempontú kijelölések közül elsősorban a Natura 2000 kategóriába tartozás (mely a bal oldali boxából elérhető TIR Közönségszolgálati Modulban kérdezhető le).

Jelenleg a terület alapú támogatások közül a repülőtereket elsősorban a gyepekre igényelhető terület alapú támogatások érintik.

- Ezek közül az alaptámogatás évi mintegy 44 000 Ft/ha. A tárgyi terület az azt magába foglaló MePAR blokk támogatható kategóriájú területi lehatárolásába kell tartoznia. A gazdálkodónak a támogatásra benyújtott területet a vonatkozó jogszabályokban rögzítetteknek megfelelően a gyepekre vonatkozó előírások betartásával kell művelnie (melyekre útmutatónkban is kitértünk).
- A terület alapú támogatások közül a zöldítési előírásokra vonatkozóan további, mintegy 25 000 Ft támogatás igényelhető. Utóbbi önmagában nem érvényes az alaptámogatásra jogosultság nélkül.
- Amennyiben a terület Natura 2000 besorolású, igényelhető rá még további, mintegy 10 000 Ft/ha támogatás. Ennek fejében azonban az igénylőnek teljesítenie kell az adott Natura 2000 területre vonatkozóan előírt területkezelési követelményeket. Ezek elsősorban a területen megtalálható, a kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és fajok igényeinek hosszú távú biztosítását célozzák. Ezek a követelmények és korlátozások alapvetően nincsenek ellentétben a terület hétköznapi, művelési ágának és élőhelyi sajátosságainak megfelelő hagyományos művelési módokkal (ezekről részletes tájékoztatást adnak az egyes Natura 2000 területek fenntartási tervei). Elsősorban időbeni és alkalmazott gazdálkodási módok szerinti korlátozásokat jelentenek. A támogatások a korlátozásokból eredő esetleges bevételkiesés kompenzálását célozzák.

A felhasználható támogatások köréről és igénybevételéről részletes tájékoztatást ad A MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR 35/2017. (IV. 11.) számú KÖZLEMÉNYE a 2017. évi egységes kérelem benyújtásáról (illetve a későbbiekben az adott évre vonatkozó hasonló közlemény).

Összességében azt mondhatjuk, hogy az ürge élőhelyekkel is rendelkező repülőterek területkezelési kötelezettségei és ezek ürgés élőhelyekre gyakorolt hatása kölcsönösen kiegészíthetik egymást. Ennek az egymásra utaltságnak a gazdasági megítélését még kedvezőbbé teheti a terület alapú támogatások igénybe vétele.

Már korábban is említettük, hogy általánosságban azonban nem csupán gyepek típusú élőhelyek találhatók a repülőtereken, hanem egyes részleteik akár sűrű cserjés vagy fákkal tarkított cserjésnek is teret adnak. Ezek teljes eltávolítása természetvédelmi szempontból sem kívánatos. Azonban a gyepek művelési águ területeken a cserjésedés visszaszorításával az élőhelyen belül helyileg is növelhető az ürgék számára is elfoglalt területek aránya. Erre számos vidéki repülőterünkönél valós lehetőséget látunk. Mivel az adott évben terület alapú támogatás igénylésére alkalmasnak talált gyepek területek a MePAR blokkban nyomon követhetőek, a cserjeirtott gyepterületekkel lehetőség nyílik a felvehető támogatások növelésére is. A cserjeirtott területek fenntartásával (szárzúzás, legeltetés, kaszálás, tisztító kaszálás), az igényelhető terület alapú támogatások igénylésével a repülőtereken belül a cserjésedő ürgeélőhelyek helyreállítása anyagi szempontból is valós lehetőség, úgy, hogy a cserjések sem tűnnek el maradéktalanul a területéről.

8. MELLÉKLETEK

1. A HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEI

(Tájékoztatóul. A jogszabályok kiragadott részletei önállóan nem feltétlenül értelmezhetőek helyesen, ezért –ra teljes joganyag ismerete nélkül – következtetések levonására nem alkalmas.)

a.) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről védett állatfajokra vonatkozóan

[...]

43. § (1) Tilos a védett állatfajok egyedének zavarása, károsítása, kínozása, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeinek lerombolása, károsítása.

(2) A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges védett állatfaj

- a) állományának szabályozásához;
- b) egyedeinek gyűjtéséhez, befogásához, elejtéséhez, birtokban tartásához, idomításához;
- c) egyedeinek szaporításához;
- d) egyedének kikészítéséhez, preparálásához, a preparátumok birtokban tartásához;
- e) egyedének élőállat gyűjteményben történő tartásához;
- f) hazai állatfaj-állományának külföldi állományból származó egyeddel történő kiegészítéséhez;
- g) állományai közötti mesterséges géncseréhez;
- h) egyedének cseréjéhez, adásvételéhez;
- i) egyedének külföldre viteléhez, onnan történő behozatalához, az országon való átszállításához;
- j) egyede visszatelepítéséhez, betelepítéséhez;
- k) kártételének megelőzése érdekében riasztási módszer alkalmazásához;
- l) egyede fészkének áttelepítéséhez;
- m) egyedének házasításához.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott engedély a külön jogszabályok szerinti állategészségügyi engedélyek beszerzése alól nem mentesít.

(4) Fokozottan védett állatfajok esetén a (2) bekezdés szerinti engedély csak természetvédelmi vagy más közérdekből adható meg.

44. § (1) A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges állatgyűjtemények, állatkertek, illetve egyéb vadon élő védett állatok tartására, idomítására szolgáló létesítmények, telephelyek kialakításához, fenntartásához, üzemeltetéséhez.

(2) Elhullott, elejtett védett állat egyedét a megtalálónak - ha e törvény másként nem rendelkezik - az igazgatósághoz be kell jelentenie.

(3) Védett állat- és növényfaj egyedének károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén a természetvédelmi hatóság köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység folytatásától eltiltani. Amennyiben a védett egyed károsító, veszélyeztető, zavaró tevékenységet más hatóság engedélye alapján végzik, a hatóság a természetvédelmi hatóság megkeresésére az engedélyezési eljárást ismételten lefolytatja. Az eljáró hatóság - amennyiben az nem a természetvédelmi hatóság - a tevékenység folytatását az eljárás jogerős befejezéséig felfüggeszti.

(4) Rendszeresen hasznosított védett állatfaj állományának hosszú távú fenntartható hasznosítása érdekében a miniszter meghatározza az adott faj állománya hasznosításával kapcsolatos szabályokat.

(5) Fokozottan védett élő szervezetek élőhelyén, valamint élőhelye körül - a miniszter által rendelkezett meghatározottak szerint - használati, gazdálkodási korlátozást rendelhet el a természetvédelmi hatóság. Az ebből eredő károk megtérítésére a 72. § rendelkezései az irányadóak.

(6) A védett és a közösségi jelentőségű fajok védelmére, tartására, bemutatására, hasznosítására vonatkozó részletes szabályokat, feltételeket a Kormány állapítja meg. 138

45. § (1) A visszatelepülő élő szervezetek védetté nyilvánítására a 24. § (2) bekezdését és a 25. § (4) bekezdését megfelelően alkalmazni kell.

(2) A miniszter eltérő rendelkezéséig a visszatelepülő élő szervezetekre a 42-44. §-ok rendelkezéseit kell alkalmazni.

(3) Védett, illetve fokozottan védett fajnak minősülnek a védett, illetve fokozottan védett növényfajok, illetőleg állatfajok keresztezései és kereszteződésai (hibridjei). Az ilyen fajok védettségére a magasabb védettségi szinthez tartozó szülőfajra vonatkozó szabályok az irányadóak.

[...]

b.) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről védett természeti területekre vonatkozóan

[...]

31. § Tilos a védett természeti terület állapotát (állagát) és jellegét a természetvédelmi célokkal ellentétesen megváltoztatni.

[...]

35. § (1) Védett természeti területen a 7. § (2) bekezdésében foglaltakon túl

a) tilos olyan épületet, építményt, nyomvonalas létesítményt, berendezést létesíteni vagy üzembe helyezni, amely annak jellegét és állapotát veszélyezteti, károsítja, vagy ott a tájképi egységet megbontja;

b) gondoskodni kell a vadon élő szervezetek, életközösségek, a biológiai sokféleség fennmaradásához szükséges természeti feltételek, így többek között a talajviszonyok, vízháztartás megőrzéséről;

c) a terület vagy annak meghatározott része felett a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére repülés számára tiltott vagy korlátozott légteret kell kijelölni;

d) a helyhez kötött kültéri mesterséges megvilágítást külterületen, illetve beépítésre nem szánt területen - a közcélú közlekedési létesítmények biztonságos üzemeltetéséhez szükséges megvilágítástól eltekintve - úgy kell kialakítani, hogy a védett vagy a közösségi jelentőségű állatfajokat ne zavarja, veszélyeztesse, károsítsa.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott kötelezettségek teljesítésére a természetvédelmi hatóság, vagy megkeresésére az arra hatáskörrel rendelkező hatóság kötelezi az érdekelteket és meghatározza a kötelezettség teljesítésének módját, így különösen a tevékenység abbahagyását, az eredeti állapot helyreállítását, valamint határidejét.

(3) Védett természeti területen lévő termőföld hasznosítási kötelezettségét a természetvédelmi hatóság függeszti fel.

36. § (1) A természetvédelmi kezelési módokat, korlátozásokat és tilalmakat, továbbá az egyéb kötelezettségeket (természetvédelmi kezelési terv) országos jelentőségű védett természeti területre vonatkozóan a miniszter, helyi jelentőségű védett természeti területre vonatkozóan a települési - Budapesten a fővárosi - önkormányzat rendeletben állapítja meg.

(2) Természetvédelmi kezelésnek minősül a védett természeti érték, terület felmérését és nyilvántartását, megóvását, őrzését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenység.

(3) Valamennyi védett természeti területre - az ott tevékenységet folytatókra kötelező erejű - természetvédelmi kezelési tervet kell készíteni. A természetvédelmi kezelési tervet 10 évenként felül kell vizsgálni.

(4) A természetvédelmi kezelési tervek készítésére, tartalmára, jóváhagyására, a terv készítésére kötelezettre vonatkozó szabályokat a miniszter rendeletben állapítja meg.

37. § (1) Védett természeti területen lévő közúton a közlekedést (tartózkodást) - ha az a védett természeti területet vagy értéket zavarja, veszélyezteti, károsítja - a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére az útügyi hatóság korlátozza vagy megtiltja. A védett természeti területen lévő vagy azt érintő víziúton a hajózási tevékenység folytatását - ha az a védett természeti területet vagy a természeti értéket zavarja, veszélyezteti, illetve károsítja - az illetékes természetvédelmi hatóság kezdeményezésére a hajózási hatóság korlátozza vagy megtiltja.

(2) Védett természeti területen vagy annak meghatározott részén a közlekedést és a tartózkodást, az (1) bekezdésben foglalt kivétellel - ha a védelem érdekei szükségessé teszik - a természetvédelmi hatóság korlátozhatja, illetve megtilthatja.

(3) Védett természeti terület károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén a természetvédelmi hatóság köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység folytatásától eltiltani.

(4) Védett természeti területen a hatáskörrel rendelkező hatóság - szükség esetén a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére - építési, telekalakítási tilalmat, illetőleg egyéb, jogszabályban meghatározott használati korlátozást köteles elrendelni.

(5) Külterületi védett természeti terület belterületbe csak akkor vonható, ha a település belterülete is védett természeti terület.

38. § (1) Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges különösen:

- a) kutatás, gyűjtés, kísérlet végzéséhez, kivéve, ha a kutatást országos jelentőségű védett természeti területen az igazgatóság végzi;
- b) a gyep feltöréséhez, felújításához, felülvetéséhez, öntözéséhez, legeltetéshez, kaszáláshoz;
- c) a terület helyreállításához, jellegének, használatának megváltoztatásához;

- d) termőföldnek nem minősülő földterület rendeltetésének, termőföld művelési ágának a megváltoztatásához;
- e) az erdőről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor, fás legelőn lévő fa kivágásához, telepítéséhez;
- f) nád és más vízínövényzet égetéséhez, irtásához, aratásához, gyepterület, tarló és szalma égetéséhez, valamint - a kijelölt és kiépített tűzrakóhely kivételével - erdőterületen tűz gyújtásához;
- g) növényvédő szerek, bioregulátorok és egyéb irtószerek, valamint a talaj termékenységét befolyásoló vegyi anyagok felhasználásához;
- h) horgászathoz;
- i) közösségi és tömegsportesemények rendezéséhez, sportversenyhez, technikai jellegű sporttevékenység folytatásához;
- j) járművel történő közlekedéshez, az arra kijelölt utak, az engedélyezett tevékenységek végzéséhez szükséges munkagépek, valamint a feladatukat ellátó - külön jogszabályokban erre feljogosított - személyek járművei kivételével.

(3) Növény- és állategészségügyi karantén fertőzés és járványhelyzet elhárítása során, az (1) bekezdés g) pontja szerinti eljárás lefolytatása helyett, a természetvédelmi hatóságnak egyidejűleg be kell jelenteni a felhasználandó készítmény fajtáját.

(4) A kezelési terv meghatározhatja a védett természeti területen folytatandó tevékenységnek azokat a feltételeit, amelyek teljesítése a 38. § (1) bekezdésében meghatározott engedély beszerzése alól mentesít.

38/A. § (1) A védett természeti területre közvetlen kihatással lévő vagy azt közvetlenül érintő eljárásokban a természetvédelmi szempontok érvényesülését szakhatósági eljárás keretében vagy szakkérdésként kell vizsgálni.

(2) A hatóság a tervezett tevékenység elvégzéséhez nem járulhat hozzá, ha az (1) bekezdés szerinti vizsgálat alapján az természeti értéket vagy védett természeti területet veszélyeztetne vagy károsítana.

39. § (1) Védett természeti területre közvetlen kihatással lévő vagy azt közvetlenül érintő hatósági eljárás során a természetvédelmi hatóság - kivéve, ha a tevékenység környezeti hatásvizsgálat- vagy egységes környezethasználati engedélyköteles -, ha a szakhatósági közreműködés törvényben meghatározott eljárási feltételei fennállnak, szakhatóságként működik közre:

- a) földrészlet megosztása, alakjának, terjedelmének megváltoztatása;
- b) telekalakítás, építés, létesítés és használatbavétel;
- c) nyomvonalas létesítmény és földmű építése;
- d) ipari, mezőgazdasági, szolgáltatási tevékenység végzéséhez szükséges telep létesítésének engedélyezése során;
- e) külön jogszabályban meghatározott esetben az erdészeti, vadászati, halászati hatósági eljárásokban;
- f) bányatelek megállapításának, módosításának, az ásványi nyersanyag feltárására, kitermelésére, valamint a meddőhányó hasznosítására, a kitermelés szünetelésére, a bánya bezárására vonatkozó műszak üzemi tervek és a tájrendezési terv jóváhagyásának, továbbá a bányászati létesítmények építésének és üzembe helyezésének engedélyezésekor;
- g) termőföld más célú hasznosításának;
- h) külön jogszabályban meghatározott veszélyes anyag átszállításának, tárolásának;
- i) kormányrendeletben meghatározott esetekben a vízgazdálkodási, vízvédelmi tevékenységek, létesítmények engedélyezésekor.

(2) A természetvédelmi hatóság a Natura 2000 területre közvetlen kihatással lévő vagy azt közvetlenül érintő más hatósági eljárás során - kivéve, ha a tevékenység környezeti hatásvizsgálat- vagy egységes környezethasználati engedélyköteles - kormányrendeletben meghatározott esetekben szakhatóságként működik közre a vízgazdálkodási, vízvédelmi hatósági eljárásokban.

40. § (1) Fokozottan védett természeti területre történő belépéshez - a jelzett turistautak és tanösvények kivételével - a természetvédelmi hatóságnak az igazgatóság szakértői véleményének figyelembevételével kiadott engedélye szükséges. A külön jogszabályok alapján erre feljogosított személyek - feladatuk ellátásához szükséges mértékben - engedély nélkül beléphetnek.

(2) Fokozottan védett természeti területen csak természetvédelmi kezelés, a 38. § (1) bekezdése alapján engedélyezett tevékenység, továbbá - a lehetőséghez képest - a természetvédelmi hatósággal egyeztetett közvetlen élet- és vagyónvédelmi beavatkozás végezhető.

41. § (1) A tulajdonos, vagyongekezelő, használó köteles tőrni a természetvédelmi hatóságnak, az igazgatóságnak, illetve a természetvédelmi kezelést ellátó szervnek a védett természeti érték, terület, valamint egyedi tájérték oltalma, tudományos megismerése, bemutatása érdekében végzett tevékenységét, így különösen a természetvédelmi érték vagy egyedi tájérték megközelítését, bemutatását, őrzését, állapotának ellenőrzését, és a hatósági tájékoztató, valamint eligazító táblák elhelyezését.

(2) A tulajdonos, vagyongekezelő, használó köteles tőrni, hogy a természetvédelmi hatóság, az igazgatóság, illetve a természetvédelmi kezelést ellátó szerv a természeti érték oltalma, tudományos megismerése érdekében ingatlanát időlegesen használja, arra használati jogot szerezzen, vagy tulajdonjogát egyébként korlátozza.

(3) Az (1)-(2) bekezdésekben meghatározott tevékenységekkel okozott tényleges kárt meg kell téríteni.
[...]

c.) 275/2004. (X. 8.) Kormány rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

[...]

A Natura 2000 területekre vonatkozó támogatások és kártalanítás

6. § (1) A Natura 2000 területen a 4. § (1) bekezdése szerinti célok érdekében elrendelt korlátozás esetén kártalanítás a természet védelmét szolgáló egyes támogatásokra, valamint kártalanításra vonatkozó részletes szabályokról szóló jogszabály alapján igényelhető.

(2) Az e rendelet 5. § (3) bekezdés szerint feltüntetett, a Natura 2000 területekre vonatkozó földhasználati előírások teljesítéséért az európai uniós forrásokból társfinanszírozással támogatás nyújtható.

A Natura 2000 területekre vonatkozó szabályok

8. § (1) A Natura 2000 terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztető vagy nem sértő és a Natura 2000 terület jelölésekor jogszerűen, jogerős engedélynek megfelelően folytatott tevékenység korlátozás nélkül folytatható.

(2) A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen tilos engedély nélkül vagy az engedélytől eltérő módon olyan tevékenységet folytatni, illetve olyan beruházást végezni, amely - a 4. § (1) bekezdésére figyelemmel - a terület védelmi céljainak a megvalósítását akadályozza.

(3) A (2) bekezdés esetén a természetvédelmi hatóság az engedélyköteles tevékenységet engedély hiányában, illetőleg az engedélyben foglaltaktól eltérő módon végző személyt e tevékenységének a folytatásától eltiltja. A tevékenység tilalma helyett korlátozás is elrendelhető, amennyiben a Natura 2000 terület védelmének biztosításához ez is elegendő.

(4) A természetvédelmi hatóság a (2) bekezdés szerinti tevékenység tanúsítóját az eredeti állapot helyreállítására kötelezi. Amennyiben az eredeti állapot helyreállítására nincs lehetőség, a természetvédelmi hatóság az érintettekkel történő előzetes egyeztetést követően a várható természeti kárral arányban álló, más Natura 2000 területen elvégzendő, annak céljából fakadó helyreállítási és fejlesztési feladat elvégzését írja elő a (2) bekezdés szerinti tevékenység gyakorlójának.

(5) Amennyiben a (2) bekezdés szerinti tevékenység engedélyezése nem a természetvédelmi hatóság hatáskörébe tartozik, akkor a természetvédelmi hatóság az (3)-(4) bekezdés szerinti intézkedések érdekében az engedélyező hatóságot megkeresi.

(6) A (2)-(3) bekezdésen túlmenően a természetvédelmi hatóság védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen korlátozza, felfüggeszti vagy megtiltja a lehatárolásának alapjául szolgáló madárfaj, közösségi és kiemelt közösségi jelentőségű faj állománya, illetve közösségi és kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus súlyos vagy helyrehozhatatlan károsodásának veszélyével járó, engedélyhez nem kötött, a mező-, illetve erdőgazdálkodás körén kívül eső tevékenységeket. Ugyanígy jár el a természetvédelmi hatóság a földhasználati szabályokat sértő, engedélyhez nem kötött mező- és erdőgazdálkodási tevékenységek esetén.

9. § (2) A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen a természetvédelmi hatóság engedélyre szükséges

- a) a gyep feltöréséhez, felülvetéséhez, faültetvénné alakításához;
- b) a terület helyreállításához;
- c) az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvény, valamint a fás szárú energetikai ültetvényekről szóló kormányrendelet hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fás legelőn lévő fa telepítéséhez, kivágásához, kivéve a csatorna medrében, az üzemi vízszintnél a nedvesített keresztzelvényben lévő fa, facsoport mederfenntartási céllal történő kivágását;
- d) a talajfelszínen, száznál több fő részvételével zajló közösségi és tömegsportesemény rendezéséhez, valamint a technikai jellegű sporttevékenység folytatásához.

(5) A közút, a vasút, az energetikai hálózat fenntartásához, kezeléséhez szükséges tevékenységek - a 4. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezések figyelembevételével és az elengedhetetlenül szükséges igénybevitel mellett - a természetvédelmi hatóság engedélyre, illetve szakhatósági hozzájárulásának kikérése nélkül végezhetők.

10. § (1) Olyan terv vagy beruházás elfogadása, illetőleg engedélyezése előtt, amely nem szolgálja közvetlenül valamely Natura 2000 terület természetvédelmi kezelését vagy ahhoz nem feltétlenül szükséges, azonban valamely Natura 2000 területre akár önmagában, akár más tervvel vagy beruházással együtt hatással

lehet, a terv kidolgozójának, illetőleg a beruházást engedélyező hatóságnak - a tervvel, illetve beruházással érintett terület kiterjedésére, az érintett területnek a Natura 2000 területhez viszonyított elhelyezkedésére, valamint a Natura 2000 területen előforduló élővilágra vonatkozó adatokra figyelemmel - vizsgálnia kell a terv, illetve beruházás által várhatóan a Natura 2000 terület jelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére gyakorolt hatásokat.

(2) Amennyiben az (1) bekezdés szerinti vizsgálat alapján a tervnek, illetve beruházásnak jelentős hatása lehet, hatásbecslést kell végezni.

(3) A terv kidolgozója, illetve a beruházó a 14. számú mellékletnek megfelelően hatásbecslési dokumentációt készít, amely alapján a hatásbecslést a természetvédelmi hatóság végzi. A hatásbecslési dokumentációt a környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szakértői tevékenységről szóló jogszabály alapján a természetvédelem szakterület megfelelő részterületén szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő is elkészítheti.

(4) A hatásbecslés során - a 15. számú melléklet szerinti szempontokra figyelemmel - vizsgálni kell a tervnek vagy beruházásnak, illetve az azok megvalósítására vonatkozó egyéb ésszerű megoldásoknak a Natura 2000 terület jelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére gyakorolt várható hatását.

(5) A hatásbecslést - az e §, valamint a 10/A. § rendelkezéseinek figyelembevételével -

a) a környezeti vizsgálati eljárásban kell lefolytatni, ha a terv az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló jogszabály hatálya alá tartozik;

b) a környezeti hatásvizsgálati, illetve az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásban kell lefolytatni, ha a beruházás a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló jogszabály hatálya alá tartozik; vagy

c) az a)-b) pontok alá nem tartozó esetekben a természetvédelmi hatóság hatósági, illetve szakhatósági eljárásában vagy szakkérdés vizsgálata során kell lefolytatni.

(6) Az (5) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott esetben a (3) bekezdés szerinti hatásbecslési dokumentációt a környezeti értékelés, a környezeti hatástanulmány vagy az egységes környezethasználati engedély iránti kérelem önálló részeként kell elkészíteni.

(7) A terv akkor fogadható el, illetve a beruházás akkor engedélyezhető, ha a hatásbecslés alapján megállapítható, hogy az a Natura 2000 terület kijelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére, illetve a Natura 2000 területre kedvezőtlen hatással nem jár, továbbá - a 4. § (1) bekezdésre figyelemmel - nem ellentétes a jelölés céljaival.

(8) Ha a terv, illetve a beruházás a hatásbecslés alapján a Natura 2000 terület kijelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére kedvezőtlen hatással jár, és a terv, illetve a beruházás megvalósítására egyéb ésszerű megoldás nincs, azonban a tervhez, illetve a beruházáshoz a 10/A. § (2)-(3) bekezdés szerinti közérdek fűződik, a terv elfogadható, illetve a beruházás engedélyezhető. A beruházást úgy kell megvalósítani, hogy az a lehető legkisebb kedvezőtlen hatással járjon.

(9) A (8) bekezdés szerinti esetben a természetvédelmi hatóság a terv kidolgozója, illetve a beruházás engedélyese részére a Natura 2000 területek egységességének, valamint az élőhelyek és a fajok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, illetve elérése érdekében a várható kedvezőtlen hatással arányos, azt ellensúlyozó helyreállítási és fejlesztési feladat (a továbbiakban: kiegyenlítő intézkedés) elvégzését írja elő az érintett vagy más területen.

(10) A természetvédelmi hatóság a kiegyenlítő intézkedésről a 8. számú melléklet szerinti adatlapon - a természetvédelemért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) útján - tájékoztatja az Európai Bizottságot.

(11) A beruházás engedélyezése előtt az eljáró hatóság köteles közmeghallgatást tartani, ha a beruházás az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetében olyan változást okozhat, amely miatt az e fajok és élőhelytípusok által az érintett nyilvánosság részére nyújtott szolgáltatás jelentős romlása következhet be. E bekezdésben foglaltakat nem kell alkalmazni az államtitkot vagy szolgálati titkot, illetőleg alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdeket érintő vagy különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló külön jogszabály hatálya alá tartozó beruházások esetén, valamint a jelölt Natura 2000 területek vonatkozásában.

10/A. § (1) Az a terv vagy beruházás, amely az ott megtalálható élővilágra vonatkozó adatok alapján jelentős hatással lehet valamely Natura 2000 területen előforduló, annak kijelölésének alapjául szolgáló, a 2. B) vagy 3. B) mellékletben felsorolt kiemelt közösségi jelentőségű fajra vagy a 4. B) mellékletben felsorolt kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusra, - a (3) bekezdés kivételével - kizárólag kiemelt fontosságú közérdekből fogadható el, illetőleg engedélyezhető.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazása szempontjából kiemelt fontosságú közérdeknek minősül az emberi egészség és élet védelme, a köz biztonságának a fenntartása, valamint a környezet szempontjából kiemelt jelentőségű kedvező hatás elérése.

(3) A Natura 2000 területen előforduló kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusra vagy kiemelt közösségi jelentőségű fajra várhatóan jelentős hatással lévő olyan terv vagy beruházás elfogadása, illetőleg engedélyezése előtt, amelyhez - a (2) bekezdésben felsoroltakon kívül - egyéb kiemelt fontosságú közérdek fűződik, ki kell kérni az Európai Bizottság véleményét. Egyéb kiemelt fontosságú közérdeknek minősülhetnek különösen a 4. § (2) bekezdés a) pontjában foglalt, az ország társadalmi-gazdasági fejlődését szolgáló célok.

(4) A (3) bekezdés szerinti beruházás engedélyezése előtt az Európai Bizottság véleményét a természetvédelmi hatóság a 8. számú melléklet szerinti adatlap alapján - a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvényben foglaltak figyelembevételével - a miniszter útján kéri ki.

(6) A (3) bekezdés szerinti terv elfogadása előtt az Európai Bizottság véleményét a 8. számú melléklet szerinti adatlapon országos hatáskörű szerv által kidolgozott terv esetén a miniszter, minden más esetben - a miniszter útján - a természetvédelmi hatóság kéri ki.

12. § (1) A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területekkel érintett földrészlet tulajdonosa, vagy kezelője, használója - ideértve a vadászatra, illetőleg halászatra jogosultat - köteles tűrni a természetvédelmi hatóságnak, az igazgatóságnak, illetve a természetvédelmi kezelést ellátó szervnek a védett természeti érték, Natura 2000 terület oltalma, tudományos megismerése érdekében végzett tevékenységét, így különösen a természetvédelmi érték megközelítését, őrzését, állapotának ellenőrzését, és a hatósági tájékoztató, valamint eligazító táblák elhelyezését úgy, hogy az a gazdálkodást, illetve a területhasználatot ne akadályozza.

(2) Az állami tulajdonban lévő, honvédelmi vagy kezelésében álló (1) bekezdés szerinti területeken, az ott meghatározott tevékenységek elvégzéséhez az illetékes katonai parancsnok írásbeli engedélyét be kell szerezni.

13. § (1) A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területeken a természetvédelmi előírások megsértése esetén a Tvt. 80. §-a (1) bekezdésének a) és e), (2), (3), (5) és (6) bekezdésében, valamint a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról szóló jogszabályban foglaltakat megfelelően alkalmazni kell.

(2) A 79/409/EGK tanácsi irányelv 10. cikkében, valamint a , 12. cikkének (4) bekezdésében és 18. cikkében meghatározottak szerint az igazgatóság a közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok védelmi helyzetének nyomon követése, a fajok védelme, kezelése és hasznosítása érdekében kutatást, monitorozást végez, különös tekintettel a 10. számú melléklet szerinti témákra, valamint a kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusokra és fajokra.

(3) A 79/409/EGK tanácsi irányelv 4. cikke (3) bekezdésében, 9. cikke (3) bekezdésében, 10. cikke (2) bekezdésében, 12. cikkében, valamint a , , 22. cikke b) pontjában meghatározott jelentést, a (2) bekezdés szerinti kutatás, illetőleg monitorozás alapján a miniszter által vezetett Minisztérium készíti el és küldi meg az Európai Bizottság részére. A jelentést a miniszter által vezetett Minisztérium honlapján is közzé kell tenni. [...]

d.) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről Országos Ökológiai Hálózat kialakításáról [...]

A természet védelme és a területi tervezés

53. § (1) A természet védelmével, a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos állami feladatok és politika meghatározása, a természeti és táji értékek, természetes élőhelyek, vadon élő növény- és állatfajok, valamint más természeti értékek felmérésének, értékelésének, védelmének és helyreállításának biztosítása, az ezzel kapcsolatos tevékenységek összehangolása érdekében a Nemzeti Környezetvédelmi Program (Kt. 40. §) részét képező Nemzeti Természetvédelmi Alaptervet (a továbbiakban: Alapterv) kell készíteni.

(2) Az Alapterv tartalmazza:

- a) az ország természeti területei állapotának általános leírását, a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából jelentős folyamatok, tevékenységek meghatározását;
- b) a természeti értékek és területek megóvására vonatkozó általános követelményeket, ágazati és ágazatközi feladatokat;
- c) a védett természeti értékek és területek megóvásának, továbbá újabb védett természeti területek létesítésének hosszú és középtávú szempontjait;
- d) az ökológiai hálózat és az ökológiai (zöld) folyosók kialakításának és fenntartásának hosszú és középtávú szempontjait;
- e) az érzékeny természeti területek, rendszerek kialakításának és fenntartásának hosszú és középtávú szempontjait;
- f) a természet védelmének az a)-e) pontokhoz kapcsolódó legfontosabb feltételrendszereit, intézkedési elveit;
- g) a természet védelme kutatás-fejlesztési, oktatási, bemutatói, népszerűsítési feladatainak hosszú és középtávú programját;
- h) a természeti értékek és területek megfigyelését, adatgyűjtését, nyilvántartását és értékelését végző rendszer kiépítésének és fenntartásának elveit.

(3) A (2) bekezdés d) és e) pontjában meghatározott

- a) ökológiai (zöld) folyosó az egyes védett természeti területek, valamint egyes védett természeti területek védőövezete, Natura 2000 területek, érzékeny természeti területek és természeti területek között a biológiai kapcsolatot biztosító, vagy ezt elősegítő területeket, területsávokat és területmozaikokat, és ezek láncolatát, valamint az ezeken található élőhelyeket;
- b) ökológiai hálózat egyes védett természeti területek, valamint egyes védett természeti területek védőövezete, Natura 2000 területek, érzékeny természeti területek és természeti területek ökológiai (zöld) folyosókkal biztosított biológiai kapcsolatainak egységes elnevezését jelenti; továbbá az
- c) érzékeny természeti terület az olyan extenzív művelés alatt álló terület, amely a természetkímélő gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását, ezáltal az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség fennmaradását, a tájképi és kultúrtörténeti értékek megőrzését szolgálja.

(4) A miniszter az Alapterv végrehajtása érdekében, szükség szerint:

- a) regionális,
 - b) adott tájra vagy védett természeti területre,
 - c) természeti értékekre vonatkozó
- tervet készít, készíttet, illetőleg kezdeményezi annak elkészítését.

(5) A miniszter az Alapterv végrehajtása érdekében az agrárpolitikáért felelős miniszter és a közlekedésért felelős miniszter egyetértésével kiadott rendeletben jelöl ki ökológiai (zöld) folyosókat, és határozza meg az e területekre vonatkozó szabályokat. Az érzékeny természeti területek létesítésére és fenntartására vonatkozó részletes szabályokat a miniszter az agrárpolitikáért felelős miniszter egyetértésével kiadott rendeletben határozza meg.

(6) Ökológiai (zöld) folyosóvá történő kijelölés tényét az ingatlan-nyilvántartásba fel kell jegyezni, a kijelölés feloldását követően a feljegyzést törölni kell. A feljegyzést, illetve annak törlését a természetvédelmi hatóság hivatalból kezdeményezi.

54. § (1) Területrendezési, területfejlesztési, vízrendezési, meliorációs és a táj jellegét megváltoztató egyéb terv jóváhagyására, módosítására a külön jogszabályok rendelkezései szerint, a miniszter, illetve az igazgatóság bevonásával kerülhet sor.

(3) Település külterületét a 7. § (3) bekezdése, valamint a 37. § (5) bekezdése figyelembevételével, továbbá az Alaptervvel és a település környezetvédelmi programjával összhangban lehet belterületbe sorolni.

(4) Település külterületének belterületbe vonásához a természetvédelmi hatóság előzetes véleménye szükséges. A külterület bevonásáról szóló önkormányzati rendelet egy elfogadott példányát meg kell küldeni a természetvédelmi hatóságnak.

55. § (1) A települési önkormányzat - fővárosban a fővárosi önkormányzat - az illetékességi területén található helyi jelentőségű védett természeti területek fenntartására tervet készít. A tervnek az országos, a regionális tervekkel összhangban kell lennie. A tervet a települési önkormányzat képviselő-testülete, a fővárosban és a megyei jogú városban a közgyűlés (a továbbiakban együtt: képviselő-testület) rendelettel fogadja el.

(2) A tervek előterjesztéséhez az igazgatóság előzetes véleménye szükséges. Az elfogadott önkormányzati természetvédelmi terv egy példányát meg kell küldeni az igazgatóságnak.

[...]

e.) 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről

[...]

Országos ökológiai hálózat övezete

13. § (1) Az országos ökológiai hálózat övezetben csak olyan kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategória, illetve olyan övezet jelölhető ki, amely az ökológiai hálózat természetes és természetközeli élőhelyeit és azok kapcsolatait nem veszélyezteti.

(2) Az övezetben bányászati tevékenységet folytatni a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó előírások alkalmazásával lehet.

(3) Az országos ökológiai hálózat övezetét a kiemelt térségi és a megyei területrendezési tervekben magterület, ökológiai folyosó, valamint pufferterület övezetbe kell sorolni.

[...]

Magterület övezete

17. § (1) Az övezetben beépítésre szánt terület nem jelölhető ki, kivéve, ha:

- a) a települési területet a magterület vagy a magterület és az ökológiai folyosó körülzárja, és
- b) a kijelölést más jogszabály nem tiltja.

(2) Az (1) bekezdésben szereplő kivételek együttes fennállása esetén, a beépítésre szánt terület területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki. Az eljárás során vizsgálni kell, hogy biztosított-e a magterület, a magterület és az ökológiai folyosó természetes és természetközeli élőhelyeinek fennmaradása, valamint az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése.

(4) Az övezetben a közlekedési és energetikai infrastruktúra-hálózatok elemeinek nyomvonala, az erőművek és kiserőművek a magterület természetes élőhelyeinek fennmaradását biztosító módon, az azok közötti ökológiai kapcsolatok működését nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával helyezhetők el.

(6) Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek nem bővíthető.

Ökológiai folyosó övezete

18. § (1) Az ökológiai folyosó övezetében új beépítésre szánt terület nem jelölhető ki, kivéve, ha:

- a) a települési területet az ökológiai folyosó vagy a magterület és az ökológiai folyosó körülzárja, és
- b) a kijelölést más jogszabály nem tiltja.

(2) Az (1) bekezdésben szereplő kivételek együttes fennállása esetén, a beépítésre szánt terület területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki. Az eljárás során vizsgálni kell, hogy biztosított-e az ökológiai folyosó természetes és természetközeli élőhelyeinek fennmaradása, valamint az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése.

(4) Az övezetben a közlekedési és energetikai infrastruktúra-hálózatok elemeinek nyomvonala, az erőművek és kiserőművek az ökológiai folyosó és az érintkező magterület természetes élőhelyeinek fennmaradását biztosító módon, az azok közötti ökológiai kapcsolatok működését nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával helyezhető el.

(5) Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek nem bővíthető.

Pufferterület övezete

19. § Pufferterületen a településszerkezeti terv beépítésre szánt területet csak abban az esetben jelölhet ki, ha az a szomszédos magterület vagy ökológiai folyosó természeti értékeit, biológiai sokféleségét, valamint táji értékeit nem veszélyezteti.

[...]

f.) 269/2007. (X. 18.) Kormány rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól

[...]

A Natura 2000 gyepterületek földhasználati előírásai

3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani.

(2) Gyepterületen csak szarvasmarha, juh, kecske, szamár, ló és bivaly legeltethető.

(3) A gyepterület túllegeltetése tilos.

(4) A gazdálkodási tevékenység során a gypfelszín maradandó károsítása tilos.

(5) Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kiszórása tilos.

4. § (1) A terület legalább 5, legfeljebb 10%-át - beleértve a természetvédelmi érdekből hatósági határozattal elrendelt eseti korlátozással érintett földterületeket is - kaszálásonként változó helyen kaszátlanul kell hagyni.

(2) A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.

(3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.

(4) A Natura 2000 gyepterületeken területi természetvédelmi hatóságnak, helyi jelentőségű védett természeti területnek minősülő Natura 2000 gyepterület esetében a települési önkormányzat jegyzőjének, a fővárosban a főjegyzőnek az engedélye szükséges, amelyet természetvédelmi hatósági jogkörében eljárva ad ki:

a) a nád irtásához, valamint

b) az október 31. és április 23. között történő legeltetéshez.

(5) Vadgazdálkodási létesítmények, berendezések kialakításához a vadászati hatóság engedélye szükséges.

5. § (1) A kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálás során vadriasztó lánc használata kötelező.

(2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kaszálás tervezett időpontját a tevékenység megkezdése előtt a földhasználónak legalább öt munkanappal írásban be kell jelentenie a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak. Amennyiben a (2) bekezdés szerinti védekezés során a földhasználó nem tudja betartani a 4. § (1) bekezdésében előírt 5%-os határértéket, úgy ezt a kaszálás időpontjáról szóló előzetes bejelentésével egy időben jeleznie kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak.

(4) Gyepterületen a szálás takarmány tárolása a kaszálást követő 30 napon túl tilos.

[...]

2. MEGŐRZÉSI TERV MINTA ELKÉSZÍTÉSÉNEK LÉPÉSEI

(2-3. típusú, országos természetvédelmi oltalom alatt álló területeken a fenntartási terv, a 4-5. típusú, Natura 2000 területeken a kezelési terv kiválthatja az adott repülőtérré vonatkozó egyedi megőrzési tervet).

Cél: az ürge fontos élőhelyeiül szolgáló füves vagy részben füves repterek üzemeltetői számára olyan útmutatás kidolgozása, amely figyelembe véve a hely specialitásait, a lehetőségekhez képest, az adott repülőtéren legoptimálisabb élőhelyet biztosítja az ott található ürgekolóniák hosszútávú fennmaradásához.

Megvalósítás módja:

1. Meghatározni a reptér paramétereit:

- 1.1 polgári (ezen belül sport, áruszállítási célú, személyszállítási, ezen belül belföldi vagy nemzetközi)
- 1.2 katonai
- 1.3 tulajdoni viszonyok, üzemeltető és használó/kezelő/fenntartó (pl. a juhász).

A fentiek befolyásolják, hogyan, milyen feltételekkel tud a természetvédelmi kezelő bejutni, dolgozni, egyben ki kell jelölni egy kontakt személyt – nagyobb, főleg katonai repterek esetén a felettes szerv/legfelső vezetés felé kell egy megkeresést küldenie a működési terület szerinti nemzetipark-igazgatóságnak, melyben tájékoztatjuk őket az ürgek jelenlétéről és a várhatóan őket is érintő lehetséges akciókról, és támogatásukat, valamint a kontakt személy elérhetőségét kérjük.

FONTOS! Meg kell tudni, mi a terület művelési ága és élvez-e valamilyen védeltséget (az üzemeltető is tudhatja, de a földhivatal a biztos, vagy az NPI adatbázisa – ha rendelkezik a területről ilyennel)

2. terepi bejárás a reptéren a kontakt személlyel:

- 2.1 rövid megbeszélést tartani a kontakt személlyel/vezetővel a céljainkról és az őket érintő akciókról.
- 2.2 közös bejárással adatgyűjtés a reptér AKTUÁLIS ürgeállományáról (nem monitorozás! azt kell felmérni, a reptér mely részén, kb. milyen nagyságrendben fordulnak elő állatok, milyen a gyeppel állapota, hogyan hasznosítják stb.). Itt fel lehet használni az esetlegesen már folyó NBmR adatokat, a reptér használóinak tapasztalatait és saját megfigyeléseinket. Ha még nem folyt monitorozás, természetesen el lehet kezdeni – de csak az üzemeltetővel egyetértésben.

Ezt a bejárást legalább évi 2 alkalommal (pl. április és augusztus) el kell végezni, hogy reális képet kapjunk az állomány méretéről (nagyságrendileg!), esetleges változásáról, a gyeppel évközbéli alakulásáról, a nyári adatokból (friss kitorékok!) a szaporulatról, az esetleges veszélyeztető tényezőkről (pl. sok a kóbor kutya, nem történik-e mérgezés, illegális befogás/irtás stb.)

Ha legeltetik, beszélni kell a legeltetést végző és az állatokat tulajdonló emberrel is, mik a jövőbeni terveik, milyen konstrukcióban végzik a legeltetést, mit terveznek a következő évekre stb.

3. reptéri kezelési terv kidolgozása:

fenti adatgyűjtések alapján, az üzemeltetővel folyamatosan konzultálva, az ő igényeiket és a helyi (főként gyepkezelési) lehetőségeket figyelembe véve kell egy hosszútávon is várhatóan fenntartható anyagot összeállítani, amit elfogadás után becsatoljuk, mint jelen Megőrzési Terv melléklete.

**3. ELFOGADOTT, REPÜLŐTEREKRE VONATKOZÓ
NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERVEK**

Terület kódja	Terület neve	NPI	Év	Terv elérhetősége
HUBF20031	Szentkirályszabadja különleges természetmegőrzési terület	BfNPI	2014.	http://bfnp.hu/uploads/static_page/documents/DocumentText_1094/Szentkir%C3%A1lyszabadja_fenntartasi_terv_vegleges.pdf
HUKN20012	A Szegedi ürgés gyep különleges természetmegőrzési terület	KNPI	2015.	http://knp.nemzetipark.gov.hu/_user/browser/File/natura/HUKN20012_Szegedi%20%C3%BCrg%C3%A9s%20gyep_fenntart%C3%A1si%20terve.pdf
HUKN20016	A Matkópusztai ürgés gyep kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	KNPI	2015.	http://knp.nemzetipark.gov.hu/_user/browser/File/natura/HUKN20016_Matk%C3%B3pusztai%20%C3%BCrg%C3%A9s%20gyep_fenntart%C3%A1si%20terve.pdf
HUFH20007	Péri-repülőtér kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	FHNPI	2013.	https://www.ferto-hansag.hu/upload/document/278/hufh20007-fenntartasi-terv_2013_web_x7w1.pdf
HUON20011	Kenyeri reptér kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	ÖNPI	2014.	http://www.etui.hu/upload/503DE63E59E620DF25CE787FEAEB37DD/wysiwyg/file/FennTerv_Kenyeri_v%C3%A9gleges_I.pdf

4. ELFOGADOTT, REPÜLŐTEREKRE VONATKOZÓ KEZELÉSI TERVEK

Terület neve	NPI	Év	Terv elérhetősége
Pogácsa-legelő természetvédelmi terület	DINPI	2014	www.termesztervedelem.hu/_user/browser/File/Kezterv/Pogacs_a_t_5_2014.pdf

9. IRODALOMJEGYZÉK

- Ambros, M. (1998): Notes to the distribution and occurrence of ground squirrel (*Spermophilus citellus* Linnaeus, 1758) in Slovakia and the respective of its protection. *Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku*, III: 133-142. Szlovákul, angol összefoglalóval
- Bagyura, J., Haraszthy, L. & Szitta, T. (1994): Feeding biology of the Saker falcon *Falco cherrug* In: B.-U. Meyburg & R. D. Chancellor eds., *Raptor Conservation Today*. WWGBP/The Pica Press, Berlin: 397-401.
- Bagyura, J., Haraszthy, L., Gróf, S. & Demeter I. (2004): Comparison of Saker falcon *Falco cherrug* predation In: R. D. Chancellor & B.-U. Meyburg eds.: *Raptors worldwide. Proceedings of the VI World Conference on birds of prey and owl*. WWGBP/MME, Budapest: 673-677.
- Báldi, A., Korsós, Z. & Csorba, G. (1995): Magyarországi szárazföldi gerinceseinek természetvédelmi értékelési rendszere. *Magyar Természettudományi Múzeum*, Budapest: 59.
- Cepáková, E. & Hulová, S. (2002): Current distribution of the European souslik (*Spermophilus citellus*) in the Czech Republic. *Lynx (Praha)*, 33: 89-103.
- Głowacinski, Z. (Ed:) (1992): Polish Red Data Book of Animals. *Panstwowe Wydawnictwo Rolnicze i Lesne*, Warszawa: 352. Lengyelül, angol összefoglalókkal
- Gy ri-Koós, B., Katona, K. & Faragó, S. (2015): Az ürge szezonális táplálék preferenciája. *Termvéd. Közl.*, 21: 87-96.
- Hoffmann, I., Millesi, E., Huber, S., Everts, L. G. & Dittami, J. P. (2003): Population dynamics of European ground squirrels (*Spermophilus citellus*) in a suburban area. *J. Mammal.*, 84: 615-626.
- Kis J., Vácsi O., Katona K. & Altbäcker V. (1998): A növényzet magasságának hatása a cinegési ürgék élőhelyválasztására. *Termvéd. Közl.*, 7: 117-123.
- Krystufek B. (1993): European Sousliks (*Spermophilus citellus*, Rodentia, Mammalia) of Macedonia. *Scoplia*, 30: 1-19.
- Marin, S. A., Ivanov, I. I., Georgiev, D. G. & Boev, Z. N (2004): On the food of Imperial eagle *Aquila heliaca* on Sakar Mountain and Dervent Heights, Bulgaria In: R. D. Chancellor & B.-U. Meyburg eds.: *Raptors worldwide. Proceedings of the VI World Conference on birds of prey and owl*. WWGBP/MME, Budapest: 589-592.
- Meczynski, S. (1985): Does the European ground squirrel, *Spermophilus citellus* Linnaeus, 1766, still occur in Poland? *Przegląd Zoologiczni*, 29: 521-526.
- Mitchell-Jones, A. J., Amori, G., Bogdanowicz, W., Krystufek, B., Reijnders, (1999): *The atlas of European mammals*. Academic Press, London: 190-191.
- Mrosovsky, N. (1968): The Adjustable Brain of Hibernators. *Sci. Am.*, 218: 110-118.
- Murariu, D. (1995): Mammal species from Romania. Categories of conservation. *Trav. Mus. Hist. Nat. "Grigore Antipa"*, 35: 549-566.
- Pantelejev, P. A. (1998): The rodents of the palearctic (composition and ares). A. N. Severtzov IEE of RAS, Moszkva: 117.
- Ruzic, A. (1979): Decreasing number of the ground squirrel (*Citellus citellus* L.) in Yugoslavia in the period 1947 to 1977. *Ekologija*, 14: 158-194. Szerbül, angol összefoglalóval
- Stubbe, M. & Stubbe, A. (1994): *Mammals and field of mammalogy in Eastern Germany*. Martin-Luther-Universität, Halle-Wittenberg: 52.
- Vácsi, O. (2005): Abiotikus környezeti tényezők hatása ürgék tér- és időbeli aktivitásmintázatára. *Doktori értekezés*, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Etológia Tanszék, Budapest: 131.
- Vácsi, O. & Altbäcker, V. (1999): Magyarországi füves repülőterek ürgeállományának felmérése. *Termvéd. Közl.*, 8: 205-214.

Készült a „A veszélyeztetett kerecsensólyom és parlagi sas és populációk zsákmánybázisának biztosítása a Kárpát-medencében” című LIFE13 NAT/HU/000183 RAPRTOSPREYLIFE projekt keretén belül.

Az Európai Unió LIFE+ programjának társfinanszírozásával megvalósuló projekt a világszerte veszélyeztetett kerecsensólyom (*Falco cherrug*) és a parlagi sas (*Aquila heliaca*) Európában kulcsszerepet betöltő állományainak megerősítését tűzte ki céljául. Mindkét faj az EU Madárvédelmi Irányelve és a LIFE+ Nature szempontjából kiemelten védendő fajnak számít, legjelentősebb európai populációiknak a Kárpát-medence ad otthont.

A korábbi védelmi törekvéseknek köszönhetően a parlagi sas és a kerecsensólyom populációinak lassú növekedése tapasztalható a Kárpát-medencében. Ugyanakkor a két faj fontos táplálékbázisát képező kisemlősök, mint a közönséges ürge (*Spermophilus citellus*), a mezei hörcsög (*Cricetus cricetus*) és a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) állományai egyre fogynak. Akárcsak az említett fajoknak élőhelyet biztosító füves puszták életében kulcsszerepet játszó délvidéki földikutya (*Nannospalax [leucodon] montanosyrmiensis*) és csíkos szöcskeegér (*Sicista subtilis trizona*) állományai is. Ez a tendencia veszélyezteti a két ragadozómadár-faj védelmére irányuló erőfeszítések eddigi eredményeit. Az ürge, a délvidéki földikutya, a csíkos szöcskeegér önmagukban is kiemelkedő természetvédelmi értéket képviselnek, a hörcsög és a mezei nyúl pedig, a pusztai táplálékhálózat különösen fontos, de egyre fogyatkozó építőelemei. Mindezekre tekintettel, a projekt közvetlenül az említett kisemlősök populációinak megerősítésére törekszik, hogy ezzel is segítse ritka ragadozómadaraink hatékony védelmét.

vadonleső

Bárki, aki ürgevel találkozik (nem csak a repülőtereken, hanem bárhol máshol az országban) és észlelését fontosnak érzi, bejelentheti ezt a www.vadonleso.hu oldalon. A **VADONLESŐ PROGRAM** ugyanis számos olyan állat- és növényfaj (köztük a program által 2015-ben kiválasztott Év Emlőse: az ürge) észlelési adatait gyűjti, melyek különösebb szakismeret nélkül is jól azonosíthatóak, illetve a velük való találkozás sem különösebben ritka, vagy nehézkes. Mivel a programot a Földművelésügyi Minisztérium Természetmegőrzési Főosztálya a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretei közt működteti, a beérkező adatok a Természetvédelmi Információs Rendszerbe kerülve jól hasznosulnak a hivatalos természetvédelmi munkában is. Mindezek mellet az önkéntesek számára kiváló tanulási lehetőséget és maradandó élményt, remek kikapcsolódást nyújt az adatgyűjtés, adatfeltöltés és a közösségi munka. *Bárkiből lehet Vadonleső!*

